

**ÁNGEL
SANZ
BRIZ**

EL ÁNGEL DE BUDAPEST
EGY ANGYAL BUDAPESTEN

**ÁNGEL
SANZ
BRIZ**

EL ÁNGEL DE BUDAPEST
EGY ANGYAL BUDAPESTEN

En memoria del diplomático español Ángel Sanz Briz, Justo entre las Naciones (1910-1980), quien en 1944, junto con los empleados y colaboradores de la Legación de España en Budapest, salvó la vida de más de 5.000 judíos húngaros de la persecución del nazismo.

“No te quedes inactivo cuando derraman la sangre de tu prójimo” (Levítico 19/16.)

Embajada de España en Budapest (Hungría), 2020

IN MEMORIAM Ángel Sanz Briz a „Világ Igaza” (1910-1980), spanyol diplomata, 1944-ben Budapesten a Spanyol Követség munkatársaival és segítőivel közösen több mint 5000 magyar zsidó életét mentette meg a náci üldöztetéstől”.

„...ne légy tétlen, ha felebarátaid vérént ontják” (3Móz. 19:16) „

Spanyol Nagykövetség, 2020

Antisemitismo, persecución y deportaciones

Al poco de comenzar la Segunda Guerra Mundial y con el telón de fondo del auge del nazismo y del antisemitismo en Europa, se promulgaron una serie de leyes en Hungría contra la población judía que endurecieron terriblemente sus condiciones de vida. Así lo narra la superviviente judía húngara Katalina Bohrer :

"[...] En el instituto, en la clase no podía haber más de 6 ó 7 estudiantes judíos, el llamado "numerus clausus". En las universidades, la situación era aún peor. [...] En ciertas ocasiones, en la universidad se organizaba el "día de la paliza a los judíos". Un día, un primo mío que estudiaba veterinaria recibió una horrible paliza por el mero hecho de ser judío. Desde entonces sus amigos le avisaban para que no fuera a la universidad los días en que iba a haber bronca. [...] Mi marido tuvo que alistarse y yo pagué para que fuera destinado a un buen lugar, porque después de un tiempo les quitaban el uniforme y los mandaban a trabajos forzosos dentro

Antiszemitizmus, üldöztetés és deportálások

Kevéssel a II. világháború kitörése után, a háttérben Európában a nácizmus és az antiszemitizmus megerősödése mellett, számos olyan törvényt hirdettek ki Magyarországon, amelyek szörnyű helyzetbe hozták a zsidó lakosságot. Bohrer Katalin, egy túlélő magyar zsidó így meséli el:

„[...] Például, a gimnáziumban egy osztályban csak 6-7 zsidó származású diák tanulhatott. Ez volt a „numerus clausus”. Az egyetemeken a helyzet még ennél is rosszabb volt. [...] Az egyetemen időnként megrendezték az úgynevezett „zsidóverés napját”. Egyik nap az unokatestvéremet, aki állatorvosnak tanult, kegyetlenül megverték zsidó származása miatt. Ettől kezdve a barátai előre értesítették melyik napokon ne menjen be az egyetemre, mert balhé lehet. [...]. A férjemnek be kellett volnluni katonának, és én fizettem azért, hogy egy jobb helyre kerülhessen, mert egy idő után elvették az egyenruhájukat és Magyarország területén kényszermunkára vitték őket. Én havonta rendszeresen fizettem

- ▲ **Familia mudándose a una casa marcada con la estrella en la calle Logodi**
Csillagos házba költöző család a Logodi utcában

▲ *Inventario de enseres de los judíos Budapest, 16 de junio de 1944*
Zsidók ingóságainak leltározása, Budapest, 1944. június 16.

de Hungría. Yo pagaba todos los meses a dos oficiales de alto rango para que se pudiera quedar en el lugar que le habían asignado pero en 1944, sin previo aviso, mi marido fue llevado a la frontera. Recibí una carta que decía que si lo encontraba antes de salir del país podía volver a casa, pero ya no lo encontré. [...].

El 19 de marzo de 1944 las tropas alemanas ocuparon el país y tomaron el control de la Policía y de la Oficina Nacional de los ciudadanos judíos húngaros. Adolf Eichmann, el temible Teniente de las SS encargado de resolver la “cuestión judía”, llegó a Budapest y el Ministerio del Interior dio órdenes a la Policía de tomar las siguientes medidas con la ayuda de los oficiales alemanes: la obligación para todo judío de llevar la estrella amarilla; la expropiación de su patrimonio y la privación de los derechos civiles de los judíos; la concentración de la población judía en “casas marcadas con estrellas”, más tarde en guetos; y finalmente, su traslado a los campos de exterminio.

Entre los días 15 de mayo y 6 de julio de 1944, en apenas seis semanas, salieron 147 trenes deportando a unas 437 000 personas con destino al campo de exterminio de Auschwitz-Birkenau. En cada uno

két magasbeosztású tisztnek, hogy az eredeti állomáshelyen maradhasson. Azonban 1944-ben, minden előzetes értesítés nélkül a férjemet a frontra vezényelték és egy levélben azt írták, ha megtalálom mielőtt elhagyná az országot, akkor hazamehet. De nem sikerült felkutatnom. [...].

1944. március 19-én a német csapatok elfoglalták az országot és átvették az irányítást a Rendőrség és a Magyar Zsidók Országos Hivatala felett. Budapestre érkezett Adolf Eichmann, a „zsidókérdés” megoldásával megbízott, kegyetlen SS kapitány, és a Belügyminisztérium utasította a Rendőrséget, hogy a német tisztek bevonásával a következő intézkedéseket hajtsák végre: minden zsidó számára kötelező viselni sárga csillagot; a zsidók vagyonának elkobzása illetve állampolgári jogainak megvonása; először „csillagos házakban”, majd gettóban történő elhelyezésük, végül koncentrációs táborokba való elszállításuk.

1944. május 15. és július 6. között, vagyis csupán hat hét alatt, 147 tehervagonban, mintegy 437.000 embert deportáltak Auschwitz-Birkenaubá. Az egyes vagonokban, zárt ajtók mögött és szögesdróttal körbezárva, 70-100 ember utazott bezsúfolva a

de los vagones de carga, cerrados con alambre de espinas, estaban amontonados entre 70 y 100 judíos. El 15 de octubre de 1944 el partido filonazi de las Cruces Flechadas dio un golpe de Estado y su líder Ferenc Szálasi se autodeclaró líder de la nación. Tras la toma del poder, su nuevo Ministro del Interior, Gábor Vajna declaró:

"[...] En lo que se refiere a la cuestión judía, que últimamente tantas emociones ha provocado en el entorno judío y en el projudío, quiero asegurarles que encontraremos una solución y esta solución – por muy implacable y cruel que sea, será la que se merecen y se corresponderá con la actitud judía del pasado y del presente. [...] Quiero advertir a los judíos y a los que sirven a sus intereses que todos los órganos del Estado vigilarán con meticulosidad sus actividades. Haré ejecutar inmediatamente y con el máximo rigor todas las órdenes en vigor y las que se emitan teniendo en cuenta las actuales condiciones bélicas. Por ello, no reconozco a ningún judío perteneciente a la Iglesia Católica Romana, a la Evangélica o a la Comunidad Israelita. Sólo conozco individuos de raza judía. No reconozco ninguna carta de protección, pasaporte extranjero alguno expedido a nombre de ciudadanos húngaros judíos [...]"

megsemmisítő táborok felé. 1944. október 15-én a nácibarát Nyilaskeresztes Párt államcsínyt hajtott végre, melynek során az élükön álló Szálasi Ferenc nemzetvezetőnek kiáltotta ki magát. Hatalomra lépése után az új belügyminiszter, Vajna Gábor így nyilatkozott:

„ [...] A zsidókérdés kapcsán, mely az elmúlt hónapokban annyi izgalmat keltett mind a zsidók, mind pedig bizonyos barátaik körében, kijelentem, hogy azt meg kell oldanunk. Ez a megoldás - ha kíméletlen is - az lesz, amit a zsidók megérdemelnek korábbi és jelenlegi magatartásuk miatt. [...] Hadd figyelmeztessem nyomatékosan a zsidókat és azokat, akik az ő érdekeiket szolgálják, hogy az államhatalom minden szerve éberen figyel a tevékenységüket, és különös szigorral fogom végrehajtatni az érvényben lévő és a jövőben kibocsátandó rendszabályokat, tekintettel a háborúra. Ebben az összefüggésben nem ismerek a római katolikus, a lutheránus vagy az izraelita egyházhoz tartozó zsidókat, csak személyeket mint a zsidó faj tagjait. Nem ismerek el semmiféle oltalomlevelet, sem külföldi útlevelet, melyet magyar állampolgárságú zsidó kapott bármely forrásból vagy személytől. [...]”

HIRDETMÉNY

A magyar királyi belügyminiszter 510/1944. B. M. számú rendelete alapján megengedem, hogy a megkülönböztető jelzés viselésére kötelezett zsidók

1. a V. Csölyghegy 85. szám alatt lévő **IPOLY-FILMSZÍNHÁZ** minden *szombat és péntek* este előadást, és előadást,
2. a V. Csörgőváros 28. sz. alatt lévő **ANDRÁSSY-MOZGÓ** minden *szombat és péntek* este előadást,
3. a V. Isabella-utca 85. szám alatt lévő **KÖRÖND-MOZGÓ** minden *szombat és péntek* este előadást,
4. a V. Nagymező-utca 8. sz. alatt lévő **TIRÓDI-FILMSZÍNHÁZ** minden *hétfő, szombat és péntek* este előadást,
5. a V. Nagymező-utca 21. sz. alatt lévő **TURÁN-MOZGÓ** minden *szombat és péntek* este előadást,
6. a V. Árkád-utca 4. szám alatt lévő **BELEZNYAI-FILMSZÍNHÁZ** minden *hétfő, szombat és péntek* este előadást,
7. a VI. Dandárshegy 1. sz. alatt lévő **DAMJANICH-MOZGÓ** minden *szombat és péntek* este előadást,
8. a VI. Eötvös-hegy 28. sz. alatt lévő **SZÉKELY-FILMSZÍNHÁZ** minden *hétfő, szombat és péntek* este előadást,
9. a VI. Isabella-utca 33. szám alatt lévő **SZÍNHÁZ-FILMSZÍNHÁZ** minden *szombat és péntek* este előadást,
10. a VII. Kőrönd-utca 13. szám alatt lévő **NÉPSZÍNHÁZ-MOZGÓ** minden *szombat és péntek* este előadást,
11. a VII. Nagymező-utca 31. sz. alatt lévő **TISZA-MOZGÓ** minden *szombat és péntek* este előadást,
12. a VIII. Újliget-utca 83. szám alatt lévő **TATÁR-MOZGÓ** minden *szombat és péntek* este előadást,
13. a XII. Szent László-utca 48. szám alatt lévő **BÉKE-FILMSZÍNHÁZ** minden *hétfő, szombat és péntek* este előadást,
14. a XII. Váci-utca 60. szám alatt lévő **HAZÁN-FILMSZÍNHÁZ** minden *szombat és péntek* este előadást,
15. a XII. Váci-utca 75. szám alatt lévő **MÉP-MOZGÓ** minden *hétfő, szombat és péntek* este előadást,
16. a XXV. Károlyi-utca 148. sz. alatt lévő **ÁRPÁD-FILMSZÍNHÁZ** minden *szombat és péntek* este előadást.

látogathassák.
A megkülönböztető jelzés viselésére kötelezett zsidók a székesfőváros területén lévő, itt fel nem sorolt mozgófényképezőgépeket, valamint egyéb nyilvános szórakozóhelyiségeket **színház, kabaré, cirkus, hangversenyterem, újjelli mulató stb.** az 510/1944. B. M. számú rendelet értelmében nem látogathatják.
Aki ezen rendelkezés ellen vét – ha cselekménye súlyosabb bűntető rendelkezés alá nem esik – **kihágás** követ el és 15 napig terjedő **elzárással** büntetendő.
Dr. Bóty László polgármester.

◀ Lista de cines que los judíos pueden visitar, Budapest, 31 de mayo de 1944
Zsidók által látogatható mozik listája, Budapest, 1944. május 31.

▲ Orden para entregar los aparatos de radio propiedad de los judíos
Felhívás zsidók rádióinak beszolgáltatására

◀ Limitación del tiempo de compras de los judíos, Újpest, 6 de junio de 1944
Zsidók bevásárlási idejének korlátozása, Újpest, 1944. június 6.

1977/1944. sz.
Tárgy: Újpesten a zsidók bevásárlásának a nap meghatározott szakára való korlátozása.

HIRDETMÉNY.

Az 1990/1944. M. E. számú rendelet I. szakasza alapján elrendelem, hogy Újpest m. város területén a megkülönböztető jelzés viselésére köteles **zsidókat a mai naptól kezdődően nyílt árusítási üzletekben, országos, havi és heti vásárokon, valamint napi piacokon**

csak 11-13 óra között szabad kiszolgálni.

Az a **ZSIDÓ**, aki meg nem engedett időben vásárol, továbbá az a kereskedő, vásárló vagy piaci árus, aki zsidónak meg nem engedett időben árut szolgáltat ki, **HAT HÓNAPIG TERJEDHETŐ ELZÁRÁSSAL** büntetendő, ezenfelül a 8130/1939. M. E. rendelet alapján **rondőrhatósági őrzet alá helyezésnek (INTERNÁLÁSNAK)** is van helye.
Újpest, 1944. június 6.

Dr. HESS PÁL s. k. polgármester.

▲ ***Campaña de burlas - Marcha de judíos por las calles de Budapest, octubre de 1944. Humillación de judíos en el Teatro de la Ciudad, 1944.***

Hecckampány - Zsidók meneteltetése Budapest utcáin, 1944. október. Zsidók megszégyenítése a Városi Színháznál, 1944.

La Embajada (La Legación) de España en Hungría durante el Holocausto

Las amenazas vertidas por el Ministro del Interior tuvieron una amplia e inmediata repercusión tanto en el extranjero como en Hungría y se sucedieron las protestas y acciones dirigidas a poner a salvo a los judíos húngaros. El 28 de octubre de 1944, el gobierno de los Estados Unidos, representado en Budapest por la Embajada de Suiza, envió una nota al Ministerio de Asuntos Exteriores de Hungría advirtiéndole de que en el caso de que se llevara a cabo la deportación de los judíos de Budapest, al terminar la guerra, los culpables tendrían que responder por sus hechos. Esta nota verbal fue seguida por otras de los países neutrales entre los que figuraba España, que se dirigió en los siguientes términos al gobierno húngaro:

“[...] La Legación de España lamenta profundamente tener que comunicar al Real Ministerio de Asuntos Exteriores de Hungría que muchos protegidos

A Spanyol Nagykövetség (Követség) Magyarországon a Holokauszt alatt

A Belügyminiszter által közzétett fenyegetésekre a legszélesebb körökben Magyarországon és külföldön is azonnal reagáltak. Egymást követték a tiltakozások és a magyar zsidók üldöztetése elleni megmozdulások. 1944. október 28-án az Egyesült Államok magyarországi képviselőjét ellátó Svájci Követség egy jegyzéket küldött a Magyar Külügyminisztériumba, amelyben figyelmeztetett, hogy amennyiben bekövetkezne a budapesti zsidók deportálása, a háború befejeztével a bűnösöknek vállalniuk kell a felelősséget tetteikért. Ezt a szóbeli jegyzéket továbbiak követték a semleges országok részéről, köztük Spanyolország is a következőképpen fordult a magyar kormányhoz:

„[...]A Spanyol Követség mélységes sajnálattal tájékoztatja a Magyar Királyi Külügyminisztériumot arról, hogy számos „Schutzbrief”-fel (oltalomlevél, védlevél) rendelkező spanyol oltalom alatt

▲ “Schutzbrief”, carta de protección, salvoconducto.
Schitzbrief - oltalomlevél, védlevél.

españoles con "Schutzbrief" (carta de protección, salvoconducto) fueron sacados de sus casas. La suerte de estas desgraciadas personas está siendo miserable ya que, soportando marchas de no menos de 30 kilómetros diarios, apenas reciben alimentos. El número de nuestros protegidos en estas lamentables condiciones se aproxima a doscientos. Los soldados que les acompañan únicamente obedecen las órdenes del Ministerio de Defensa. A pesar de las repetidas ocasiones en las que la Legación ha mandado a sus encargados las listas de los protegidos para ponerlos en libertad, esas solicitudes han sido rechazadas por las autoridades locales, por lo que la "marcha fúnebre" sigue. La Legación de España protesta contra estos procedimientos y pide al Real Ministerio de Hungría que dé las órdenes pertinentes a las autoridades locales de los municipios a continuación enumerados, para poner en libertad inmediata a las personas con "Schutzbrief" tal como las repetidas garantías del Real Gobierno lo estipulan [...]"

Afortunadamente, las reiteradas protestas hicieron posible que se creara el llamado "gueto internacional", es decir, de "casas protegidas" por las Embajadas de los países neutrales acreditados en Hungría. Al igual que el resto de países, España alquilaba edi-

álló személy kilakoltatásra került. Ezeknek a szerencsétlen embereknek a sorsa nyomorúságos, mivel naponta több, mint 30 kilométert kell menetelniük és alig kapnak ételmet. Az oltalmunk alatt álló és ilyen helyzetbe került személyek száma a kétszázhoz közelít. A menetet kísérő katonák kizárólag a Honvédelmi Minisztérium parancsainak engedelmeskednek. Annak ellenére, hogy a Követség többszöri alkalommal elküldte az illetékeseknek az oltalmunk alatt álló személyek listáját, a szabadon bocsátásukra vonatkozó kérést a helyi hatóságok minden alkalommal megtagadták. A halálmenet halad tovább. Spanyolország Követsége tiltakozással él az illetén eljárás ellen, és kéri a Magyar Királyi Külügyminisztériumot, hogy utasítsa az alább felsorolt települések helyi hatóságait, hogy azonnal bocsássák szabadon a „Schutzbrief”- fel ellátott személyeket, amelyre a Magyar Királyi Kormány többször adott garanciát.

Szerencsére a többszöri tiltakozás végül lehetővé tette az úgynevezett „nemzetközi gettó”, vagyis a Magyarországon akkreditált semleges államok követségei által oltalom alá vett házak hálózatának kialakítását. A többi ilyen országhoz hasonlóan Spanyolország is házakat bérelt, melyekben

M é l t ó s á g o s

P o l g á r m e s t e r U r !

Mély tisztelettel alulirott a Budapest,VI.,ker. Szondy-ucca 40.sz. alatti bérház tulajdonosa vagyok.

~~Házamban~~ a lakások száma 23, ebből zsidó főbérlő 17, míg a keresztények száma mindössze 6 ! Azt az alázatos kérést terjesztem Méltóságos Polgármester Ur elé, hogy bérházamat " z s i d ó h á z "-nak kijelölni méltóztassék. Magam is zsidó vagyok és a házban lakom.

A zsidó lakók mind évtizedes régi lakók, köztük sok a beteg és a 70 éven felüli s így az általános emberi érzés is diktálja bennmaradásukat.

Végül bátor vagyok hivatkozni a tömeges beköltözéssel járó technikai nehézségekre, mennyivel könnyebb még ide egyes lakókat beutalni, mint 17 régi háztartásnak mindenestől elköltöznie.

Mély tisztelettel esedezem tehát a kérelem kedvező elintézése iránt.

Mély tisztelettel

Budapest,1944.junius 17.

háztulajdonos

- **Instancia para calificar la casa de la calle Szondi, 40 como casa judía**
Kérvény a Szondi utca 40. sz. ház zsidó házzá minősítése érdekében

BUDAPEST SZEKESFŐVÁROS POLGÁRMESTERÉNEK 147501-14 1944 IX. számú rendelete értelmében. 83816

1944. 11. 24.

Beutaltjk *Migel Sandoz + 2 menyeg* eddig *XIV* ker. *ujszék* utca *2* házsám *11* emelet *1* ajtó

alatti lakosok *Migel Sandoz* utca *11* házsám *11* emelet *1* ajtó

alatti lakásnak *Körményes* szobájába az összes mellékhelyiségek használatával.

A befogadó köteles lakását, annak berendezését és felzerelését a szűbőhöz köpest a be-
utattal megosztani, illetve szükség esetén a beutalt ingóságai számára lakásában kellő helyet adni.

Budapest, 1944. *január* hó *24* nap.

Fenti rendelkezést tudomásul vettem:
Kelt *Bppest 1944. 11. 24*
Migel Sandoz
Körményes

Magyarországi Zsidók Szövetsége
Lakáshivatal
Megh. *Proppa*

Mely aláírással irateltelt kérem. Leis-
ragodok, szabadulok meg beutalt a ri-
dőtől, on kénye kénye a gétiké róná-
ból.

Abban a reményben, hogy kérem-még
máskor vagy hívó vidó Békérsák kére
kzamba - képezi stináké fog nyerni,
szeged. Békérság

Budapest, 1944. 11. 22.

aláíratok kintelője.
Proppa József
11. Ond. vezér. útja 58.

- ▲ **Adjudicación de vivienda, Oficina de Viviendas de la Asociación de Judíos de Hungría.**
Lakáskijelölés, Magyarországi Zsidók Szövetsége Lakáshivatala

- ▲ **Instancia para calificar la casa de la calle Ond vezér, 58 como casa judía.**
Kérvény az Ond vezér útja 58 sz. ház zsidó házzá minősítése érdekében.

ficios en los que dio refugio a las familias a las que había expedido documentos.

menedéket nyújtott azoknak a családoknak, amelyeket dokumentumokkal láttak el.

En vista de la grave degradación de las relaciones bilaterales, el 5 de abril de 1944 Miguel Ángel Muguero, Ministro de España en Hungría recibió instrucciones de regresar a Madrid. Desde entonces, España sería representada por Ángel Sanz Briz que se quedó al frente de la Legación Española como Encargado de Negocios.

A kétoldalú kapcsolatok súlyos megromlása miatt, a magyarországi spanyol követ, Miguel Ángel Muguero 1944. április 5-én Budapest elhagyására kapott utasítást, és hazatért Madridba. Ettől a naptól kezdve Spanyolország már csak ügyvivői szinten képviseltette magát, és Ángel Sanz Briz vezette a képviseletet a Spanyol Követség ügyvivőjeként.

Ángel Sanz Briz, un diplomático español en Budapest

Ángel Sanz Briz (Zaragoza, 28 de septiembre de 1910 – Roma, 11 de junio de 1980) procedía de una familia de comerciantes y militares. Inició su carrera diplomática en 1939 como Encargado de Negocios en la Embajada de España en El Cairo para, posteriormente, tomar posesión de su cargo en la Embajada en Budapest con 34 años. Tras la marcha del Ministro Muguero, Jefe de la Legación, pasó a ser el Encargado de Negocios de la Legación Española. Desde muy pronto, se percató del drama que estaba aconteciendo e informó de ello. En un documento fechado el día 16 de julio de 1944, relata lo siguiente:

"[...] Afirman que el número de israelitas deportados se aproxima a 500 000. Sobre su suerte en la capital corren rumores alarmantes. La mayoría de los deportados judíos (en cada vagón de carga van unas 80 personas amontonadas) son enviados a un campo de concentración cercano a Kattowitz donde les matan con gas, utilizando los cadáveres como grasa para productos industriales [...]"

Ángel Sanz Briz, egy spanyol diplomata Budapesten

Ángel Sanz Briz (Zaragoza, 1910. szeptember 28. – Róma, 1980. június 11.) kereskedő és katona hagyományokkal rendelkező családból származott. Diplomáciai pályafutását 1939-ben kezdte, a kairói Spanyol Követség ügyvivőjeként, majd később, 34 éves korában kezdte meg munkáját a budapesti Spanyol Követségen. Muguero követ távozása után ügyvivőként vezette a magyarországi spanyol képviseletet. Nagyon hamar felismerte a szeme előtt kibontakozó szörnyű helyzetet, és tájékoztatta róla Kormányát. Egy 1944. július 16-i keltezésű üzenetében így fogalmaz:

„ [...] Megerősítették, hogy a deportált izraeliták száma megközelíti az 500 000-et. Sorsukról fővárosszerte riasztó hírek hallhatóak. Határozottan állítják, hogy a deportált zsidók többsége (minden egyes tehervagonba 80 főt zsúfolnak be) egy Kattowicz közelében elhelyezkedő koncentrációs táborba kerül, ahol őket gázzal meggyilkolják, majd a holttesteket, és azok zsírtartalmát bizonyos ipari

- **Sanz Briz en uniforme de gala.**
Sanz Briz
díszegeyruhában.

Ante esta terrible situación, el joven diplomático participó en los esfuerzos que varias embajadas de países neutrales emprendieron para expedir documentos de identidad a ciudadanos judíos y ponerles así a salvo de las deportaciones. Buscó recursos prácticos para ofrecer protección a los judíos perseguidos y así dio con un Real Decreto de Alfonso XIII, de 1924, por el cual los descendientes de los judíos sefarditas españoles expulsados en 1492 tenían derecho a ser repatriados y acceder a la ciudadanía española. Sanz Briz encontró así la fórmula legal para expedir documentación a judíos sefardíes húngaros:

“[...] Como gran parte de los funcionarios del Ministerio de Asuntos Exteriores de Hungría eran los mismos que antes del golpe, aproveché mis contactos para pedirles su colaboración en mi intento de convencer al gobierno húngaro de autorizar la protección española al menos para 200 españoles de origen sefardita. Así logramos nuestro objetivo más importante: Hungría reconoció la existencia de los sefarditas y permitió que España les protegiera. El gobierno húngaro puso la condición de que los protegidos judíos españoles fueran trasladados a España con los gastos pagados, a lo que he dado mi

termékek előállítására használják fel [...]”

Eme rettenetes helyzettel szembesülve az ifjú diplomata részt vett a, semleges országok követségei által szervezett erőfeszítésekben, amely során személyazonosságot igazoló okmányokat állítottak ki zsidó polgárok részére, így mentve meg őket a deportálástól. Sanz Briz az üldözött zsidók védelmére gyakorlati megoldásokat keresett, ennek során talált rá XIII. Alfonz király 1924. évi Királyi Rendeletére, mely kimondja, hogy az 1492-ben kiutasított szefárd zsidók leszármazottai jogosultak visszatérni Spanyolországba, és spanyol állampolgárságot nyerni. Sanz Briz ezzel megtalálta azt a jogalapot, melyre hivatkozva a magyar szefárd zsidókat személyazonosító okmányokkal láthatta el. Erről így számol be:

“[...] Mivel a Magyarország Külügyminisztériumában tevékenykedő tisztségviselők ugyanazok maradtak, akik az államcsíny előtt is voltak, felhasználtam meglévő kapcsolataimat, hogy segítségüket kérjem a magyar kormány meggyőzéséhez arról, hogy legalább 200 szefárd származású, ezért spanyolnak minősülő zsidó spanyol követségi védelmét engedélyezzék. Így elértük a legfontosabb célunkat: Magyarország elismerte a szefárd zsidók létezését, és

consentimiento oficial. El resto ha sido fácil: los doscientos nombres se han transformado en doscientas familias pero nunca hemos expedido pasaportes ni cartas de protección que excediera el número 200. Gestionamos estos documentos en la Embajada y hemos producido series que marcamos con las letras del alfabeto [...]”.

Sanz Briz extendió el círculo de protegidos también a los judíos que no fueran de origen sefardita (la mayoría de los judíos húngaros eran askenazíes). El 16 de diciembre redactó un informe dirigido al Ministro de Asuntos Exteriores sobre las acciones que la Legación había llevado a cabo para proteger a los judíos donde explicaba los tres tipos de documentos expedidos por la Legación:

- 1) pasaporte español regular, para los judíos de origen sefardita, que garantizaba el derecho de repatriación, 15 pasaportes, para 45 personas;
- 2) pasaportes “familiares” provisionales, para 100 personas cuyo cupo fue ampliado a 300, 235 pasaportes para 352 personas;
- 3) “cartas de protección” para personas que - se-

engedélyezte, hogy Spanyolország védelmezőjükként léphessen fel. A magyar kormány azt a kikötést tette, hogy a spanyol védelem alatt álló zsidókat spanyol költségre szállítsuk Spanyolországba, melyhez hivatalos jóváhagyásomat adtam. A többi már könnyű volt: az engedélyezett kétszáz főt, először kétszáz családra módosítottuk, majd e családoknak a számát megsokszoroztuk, de a kiállított útlevelek és oltalomlevelek számozása sosem haladta meg a 200-as határszámot. Ezeket az okmányokat a Követségen állítottuk ki és tartottuk nyilván, és az ábécé betűinek segítségével számos sorozatot állítottunk ki. [...]”.

Sanz Briz a spanyol védelem körét kiterjesztette a nem szefárd származású zsidókra is. December 16-án jelentést fogalmazott a spanyol külügyminiszternek, melyben a vezetése alatt, a Követség által, a zsidók védelmében véghezvitt tevékenységről számol be. A jelentés felsorolja, hogy a Követség által kiállított három okmány milyen típusba sorolható:

- 1) Szabályos spanyol útlevel - a szefárd származású zsidók részére mely biztosította a Spanyolországba való visszatérést, eddig 15 útlevel összesen 45 fő részére;

gún su información – tenían parientes en España u otros países iberoamericanos representados por la Legación de España – para 1898 personas.

Ante la inminencia de la entrada del Ejército soviético en Budapest, Ángel Sanz Briz recibió instrucciones de marcharse de Budapest a principios de diciembre de 1944, rumbo a Suiza. La marcha de Angel Sanz Briz no detuvo la labor salvadora de la Legación de España que fue continuada por el personal que permaneció en la capital húngara, entre ellos el italiano Giorgio Perlasca, que hizo creer a las autoridades húngaras que Angel Sanz Briz le había designado como Encargado de Negocios de la Legación.

La carrera diplomática de Sanz Briz siguió hasta su muerte en 1980. Sólo en dos ocasiones habló de lo que había hecho en Budapest, atribuyéndolo exclusivamente a las acciones humanitarias de España y al cumplimiento de las órdenes de la Jefatura del Estado. Sin embargo, existe una carta escrita el 4 de diciembre de 1945 desde San Francisco, dirigida a Giorgio Perlasca en la que – entre otras cosas – expone lo siguiente:

2) ideiglenes „családi” útlevél - eredetileg 100 fő részére, akik körét 300-ra emeltük, eddig 235 útlevél 352 fő részére;

3) „oltalomlevél” azon személyeknek, akiknek – saját beismerésük szerint – rokonaik élnek Spanyolországban vagy más, Magyarországon a Spanyol Követség által képviselt ibér-amerikai országban - eddig 1898 fő részére.

Amikor már küszöbön állt Budapest szovjet megszállása, Ángel Sanz Briz parancsot kapott Madridból a város elhagyására: 1944 december elején Svájcba távozott. Az, hogy a spanyol ügyvivő elment, könnyen jelenthette volna a zsidómentő tevékenység végét is. De mégsem így lett; a követségi személyzet folytatta a Sanz Briz által megkezdett mentést, a hatóságok szemében Giorgio Perlasca olasz kereskedő öltötte magára a spanyol konzul szerepét.

Sanz Briz 1980-ban bekövetkezett haláláig folytatta diplomáciai karrierjét. Két esettől eltekintve, sohasem beszélt a Budapesten történekről. Amikor mégis megtette, ezt mindig kizárólag Spanyolország humanitárius akcióinak tudta be, és hangsúlyozta, hogy csupán az kormány utasításait hajtotta végre.

No. de orden	Nombre	profesion	lugar y fecha de nacimiento	No. del pasaporte
1.	Appel Mandl	comerciante	Budapest 1914 66	66
2.	Appel Mandl	-	Budapest 1939 66	66
3.	Appel Eva	-	1942 66	66
4.	Appel Judit	-	1941 95	95
5.	Dr. Andrák Lóránd	medico	Budapest 1898 85	85
6.	Dr. Asztalos János	-	Makó 1884 72	72
7.	Barta István	mechanico	Budapest 1895 72	72
8.	Bende Miklós	-	1891 12	12
9.	Béla Henrik	empleado	1890 103	103
10.	Béla Henrik	comerciante	1897 106	106
11.	Béla Henrik	-	1897 106	106
12.	Béla Henrik	-	1897 106	106
13.	Béla Henrik	-	1897 106	106
14.	Béla Henrik	-	1897 106	106
15.	Béla Henrik	-	1897 106	106
16.	Béla Henrik	-	1897 106	106
17.	Béla Henrik	-	1897 106	106
18.	Béla Henrik	-	1897 106	106
19.	Béla Henrik	-	1897 106	106
20.	Béla Henrik	-	1897 106	106
21.	Béla Henrik	-	1897 106	106
22.	Béla Henrik	-	1897 106	106
23.	Béla Henrik	-	1897 106	106
24.	Béla Henrik	-	1897 106	106
25.	Béla Henrik	-	1897 106	106
26.	Béla Henrik	-	1897 106	106
27.	Béla Henrik	-	1897 106	106
28.	Béla Henrik	-	1897 106	106
29.	Béla Henrik	-	1897 106	106
30.	Béla Henrik	-	1897 106	106
31.	Béla Henrik	-	1897 106	106
32.	Béla Henrik	-	1897 106	106
33.	Béla Henrik	-	1897 106	106
34.	Béla Henrik	-	1897 106	106
35.	Béla Henrik	-	1897 106	106
36.	Béla Henrik	-	1897 106	106
37.	Béla Henrik	-	1897 106	106
38.	Béla Henrik	-	1897 106	106
39.	Béla Henrik	-	1897 106	106
40.	Béla Henrik	-	1897 106	106
41.	Béla Henrik	-	1897 106	106
42.	Béla Henrik	-	1897 106	106
43.	Béla Henrik	-	1897 106	106
44.	Béla Henrik	-	1897 106	106
45.	Béla Henrik	-	1897 106	106
46.	Béla Henrik	-	1897 106	106
47.	Béla Henrik	-	1897 106	106
48.	Béla Henrik	-	1897 106	106
49.	Béla Henrik	-	1897 106	106
50.	Béla Henrik	-	1897 106	106

No. de orden	Nombre	profesion	lugar y fecha de nacimiento	No. del pasaporte
1.	Aroch Alberto	comerciante	Budapest 1914 55	55
2.	Albertson	-	1889 55	55
3.	Alm	comerciante	Constantinopol 1910 54	54
4.	Alm	-	1889 54	54
5.	Alm	-	1889 54	54
6.	Alm	-	1889 54	54
7.	Alm	-	1889 54	54
8.	Alm	-	1889 54	54
9.	Alm	-	1889 54	54
10.	Alm	-	1889 54	54
11.	Alm	-	1889 54	54
12.	Alm	-	1889 54	54
13.	Alm	-	1889 54	54
14.	Alm	-	1889 54	54
15.	Alm	-	1889 54	54
16.	Alm	-	1889 54	54
17.	Alm	-	1889 54	54
18.	Alm	-	1889 54	54
19.	Alm	-	1889 54	54
20.	Alm	-	1889 54	54
21.	Alm	-	1889 54	54
22.	Alm	-	1889 54	54
23.	Alm	-	1889 54	54
24.	Alm	-	1889 54	54
25.	Alm	-	1889 54	54
26.	Alm	-	1889 54	54
27.	Alm	-	1889 54	54
28.	Alm	-	1889 54	54
29.	Alm	-	1889 54	54
30.	Alm	-	1889 54	54
31.	Alm	-	1889 54	54
32.	Alm	-	1889 54	54
33.	Alm	-	1889 54	54
34.	Alm	-	1889 54	54
35.	Alm	-	1889 54	54
36.	Alm	-	1889 54	54
37.	Alm	-	1889 54	54
38.	Alm	-	1889 54	54
39.	Alm	-	1889 54	54
40.	Alm	-	1889 54	54
41.	Alm	-	1889 54	54
42.	Alm	-	1889 54	54
43.	Alm	-	1889 54	54
44.	Alm	-	1889 54	54
45.	Alm	-	1889 54	54

No. de orden	Nombre	profesion	lugar y fecha de nacimiento	No. del pasaporte
111.	Béla Henrik	-	1890 103	103
112.	Béla Henrik	-	1890 103	103
113.	Béla Henrik	-	1890 103	103
114.	Béla Henrik	-	1890 103	103
115.	Béla Henrik	-	1890 103	103
116.	Béla Henrik	-	1890 103	103
117.	Béla Henrik	-	1890 103	103
118.	Béla Henrik	-	1890 103	103
119.	Béla Henrik	-	1890 103	103
120.	Béla Henrik	-	1890 103	103
121.	Béla Henrik	-	1890 103	103
122.	Béla Henrik	-	1890 103	103
123.	Béla Henrik	-	1890 103	103
124.	Béla Henrik	-	1890 103	103
125.	Béla Henrik	-	1890 103	103
126.	Béla Henrik	-	1890 103	103
127.	Béla Henrik	-	1890 103	103
128.	Béla Henrik	-	1890 103	103
129.	Béla Henrik	-	1890 103	103
130.	Béla Henrik	-	1890 103	103
131.	Béla Henrik	-	1890 103	103
132.	Béla Henrik	-	1890 103	103
133.	Béla Henrik	-	1890 103	103
134.	Béla Henrik	-	1890 103	103
135.	Béla Henrik	-	1890 103	103
136.	Béla Henrik	-	1890 103	103
137.	Béla Henrik	-	1890 103	103
138.	Béla Henrik	-	1890 103	103
139.	Béla Henrik	-	1890 103	103
140.	Béla Henrik	-	1890 103	103
141.	Béla Henrik	-	1890 103	103
142.	Béla Henrik	-	1890 103	103
143.	Béla Henrik	-	1890 103	103
144.	Béla Henrik	-	1890 103	103
145.	Béla Henrik	-	1890 103	103
146.	Béla Henrik	-	1890 103	103
147.	Béla Henrik	-	1890 103	103
148.	Béla Henrik	-	1890 103	103
149.	Béla Henrik	-	1890 103	103
150.	Béla Henrik	-	1890 103	103

► Lista de protegidos con pasaporte.
Ütvétellel rendelkező édittek listája.

No. de orden	Nombre	profesion	lugar y fecha de nacimiento	No. del pasaporte
592	Orv. Keszler János	-	1879 Magyarorszag	997
593	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
594	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
595	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
596	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
597	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
598	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
599	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
600	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
601	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
602	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
603	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
604	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
605	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
606	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
607	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
608	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
609	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
610	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
611	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
612	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
613	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
614	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
615	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
616	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
617	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
618	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
619	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997
620	Orv. Csikó János	-	1870 Magyarorszag	997

No. de orden	Nombre	profesion	lugar y fecha de nacimiento	No. del pasaporte
151.	Béla Henrik	-	1890 103	103
152.	Béla Henrik	-	1890 103	103
153.	Béla Henrik	-	1890 103	103
154.	Béla Henrik	-	1890 103	103
155.	Béla Henrik	-	1890 103	103
156.	Béla Henrik	-	1890 103	103
157.	Béla Henrik	-	1890 103	103
158.	Béla Henrik	-	1890 103	103
159.	Béla Henrik	-	1890 103	103
160.	Béla Henrik	-	1890 103	103
161.	Béla Henrik	-	1890 103	103
162.	Béla Henrik	-	1890 103	103
163.	Béla Henrik	-	1890 103	103
164.	Béla Henrik	-	1890 103	103
165.	Béla Henrik	-	1890 103	103
166.	Béla Henrik	-	1890 103	103
167.	Béla Henrik	-	1890 103	103
168.	Béla Henrik	-	1890 103	103
169.	Béla Henrik	-	1890 103	103
170.	Béla Henrik	-	1890 103	103
171.	Béla Henrik	-	1890 103	103
172.	Béla Henrik	-	1890 103	103
173.	Béla Henrik	-	1890 103	103
174.	Béla Henrik	-	1890 103	103
175.	Béla Henrik	-	1890 103	103
176.	Béla Henrik	-	1890 103	103
177.	Béla Henrik	-	1890 103	103
178.	Béla Henrik	-	1890 103	103
179.	Béla Henrik	-	1890 103	103
180.	Béla Henrik	-	1890 103	103
181.	Béla Henrik	-	1890 103	103
182.	Béla Henrik	-	1890 103	103
183.	Béla Henrik	-	1890 103	103
184.	Béla Henrik	-	1890 103	103
185.	Béla Henrik	-	1890 103	103
186.	Béla Henrik	-	1890 103	103
187.	Béla Henrik	-	1890 103	103
188.	Béla Henrik	-	1890 103	103
189.	Béla Henrik	-	1890 103	103
190.	Béla Henrik	-	1890 103	103
191.	Béla Henrik	-	1890 103	103
192.	Béla Henrik	-	1890 103	103
193.	Béla Henrik	-	1890 103	103
194.	Béla Henrik	-	1890 103	103
195.	Béla Henrik	-	1890 103	103
196.	Béla Henrik	-	1890 103	103
197.	Béla Henrik	-	1890 103	103
198.	Béla Henrik	-	1890 103	103
199.	Béla Henrik	-	1890 103	103
200.	Béla Henrik	-	1890 103	103

” [...] No sabía que se hubiese hecho usted cargo de la Legación. Conociéndole como le conozco, estoy seguro que su actuación habrá estado siempre inspirada por su afecto hacia mi Patria. Acepte usted mi más sincero agradecimiento. Y no espere usted nada de nadie; ni su gobierno ni ningún otro reconocerá sus méritos. Confórmese con la satisfacción que da haber hecho una buena obra, y con haber podido capear el terrible temporal del que todos fuimos víctimas inocentes. Mucho lamento el fallecimiento de mi buen amigo Farkas. Era un hombre de bien. Le ruego me escriba y si le es posible me envíe la relación de los acontecimientos acaecidos en la Legación después de mi marcha. No olvide usted que la decisión de meter gente en los locales de la Legación fue mi propia iniciativa, sin previo permiso de Madrid, y motivada por el terror que entonces reinaba en la capital húngara. [...]”

En 1966, Ángel Sanz Briz, fue una de las primeras personas en recibir la distinción de “Justo entre las Naciones”, reconocimiento que el Estado de Israel hace a las personas no judías que durante el Holocausto salvaron vidas. Sanz Briz no pudo aceptar tal distinción en vida ya que España no tenía relaciones diplomáticas con el Estado de Israel; y en 1991, ya a

Mindazonáltal létezik egy 1945-ben San Franciscóban keltezett levél, Giorgio Perlasacának címezve, amelyben – többek között – ezeket is írja:

„ [...] Nem is tudtam, hogy ön átvette a Nagykövetség vezetését. amennyire ismerem önt, biztos vagyok abban hogy, hogy mindenben, amit tett, hazám iránt érzett szeretete vezérelte. kérem, fogadja legőszintébb hálámat. és ne várjon senkitől semmit; sem az ön kormánya, sem másé nem fogja elismerni érdemeit. érje be azzal a meglelégedéssel, hogy jó tettet vitt véghez, és hogy helyt állt a szörnyű időszakban, melynek mindannyian vétlen áldozatai voltunk. nagyon sajnálom igaz barátom, farkas halálát. jó ember volt. kérem, írjon nekem, és, ha lehetséges, számoljon be nekem mindarról, ami a nagykövetségen történt távozásom után. ne felejtse hogy az az elhatározás hogy madrid előzetes engedélyezése nélkül fogadjunk be embereket a követség épületeibe, teljes mértékben tőlem származik és döntésemet a magyar fővárosban akkoriban uralkodó félelem légköre motiválta [...]”

Kevésbé ismert, ámde nem csekélyebb fontosságú tény az is, hogy 1966-ban Ángel Sanz Briz az első között kapta meg „Világ Igaza” kitüntetést mely

ŐRIZZE EMLÉKÉT E TÁBLA
ANGEL SANZ-BRIZ SPANYOL ÜGYVIVŐNEK
AKI 1944-BEN A VÉSZKORSZAK IDEJÉN
TÖBB EZER ZSIDÓ ÉLETET MENTETT MEG
LEGYEN EMLÉKE ÁLDOTT

SPANYOL KIRÁLYSÁG
KORMÁNYA

BUDAPESTI ZSIDÓ
HITKÖZSÉG

MAGYARORSZÁGI HOLOCAUST
EMLEKBIZOTTSÁG

FŐVÁROSI
ÖNKORMÁNYZAT

BUDAPEST FŐVÁROS XIII. KER.
ÖNKORMÁNYZAT

título póstumo su familia, en su nombre, recibió el título que le reconoce como “Justo entre las Naciones” de manos del Embajador de Israel en Madrid. La familia no había tenido noticia de este honor hasta entonces.

Izrael állam elismerése olyan embereknek, akik – bár ők maguk nem voltak zsidók – a Holokauszt idején emberi életet mentettek. Sanz Briz nem tudta életében átvenni ezt a kitüntetést, és csak 1991-ben, posztumusz díjként adták át családtagjainak, akiknek egészen addig nem volt tudomásuk róla.

El personal de la Legación de España en Budapest: Zoltán Farkas, Elisabeth Tourné, Gaston Tourné, Giorgio Perlasca, László Szamosi y Ottó Komoly

El personal de la Legación de España, sita en el número 11 de la calle Eötvös donde aún hoy se encuentra la Embajada en Budapest, era reducido y gran parte de la documentación que recuerda su labor se perdió durante la guerra. Los testimonios que a continuación se relatan revelan algunos detalles sobre su personalidad y su dedicación al trabajo en la Legación.

La Embajada contaba desde antes de la guerra con dos veteranos empleados que resultaron clave: la Sra. Elisabeth Tourné, empleada desde 1917 como secretaria, húngara de nacimiento y francesa por matrimonio. El superviviente Tibor Gergely la recuerda así:

A Budapesti Spanyol Nagykövetség személyzete: Farkas Zoltán, Elisabeth Tourné, Gaston Tourné, Giorgio Perlasca, Szamosi László és Komoly Ottó

Az Eötvös utca 11-ben működő Spanyol Követség személyzete mindössze néhány emberből állt, és a munkáikat leíró dokumentumok nagy része elveszett a háború során. ezért különlegesen fontosak az itt következő személyes beszámolók melyek értékes részleteket tartalmaznak személyiségükről és áldozatos munkájukról.

A követségen két olyan alkalmazott volt akik már hosszú ideje dolgoztak ott és később kulcsszerepet játszottak: egyikük Elisabeth Tourné asszony, aki 1917 óta volt ott titkárnői beosztásban, ő magyar, ám házassága révén francia állampolgár is volt. Gergely Tibor túlélő így emlékszik rá:

„ [...] nekem sikerült menlevelet szereznem - nagy

"[...]Yo conseguí carta de protección -enorme suerte para toda la familia- debido a que Madame Tourné era amiga de nuestra familia. Yo la conocía muy bien, también a su hijo Gastón – más tarde, después de la guerra, emigraron a París donde yo les visité. Como ella trabajaba de secretaria en la Legación y sabíamos que los españoles expedían cartas de protección, se lo pedimos nosotros también. [...]"

El testimonio de la superviviente Anna Vándor revela otro detalle sobre la protección de la Legación: *"[...] Nosotros debemos la salvación a que el jurista György Bárdos, que era el portero de nuestra casa, se disfrazó de Cruz Flechada, y sobre las 4 de la madrugada corrió a la Legación de España. En la Legación, se encontraban la secretaria Madame Tourné, su hijo Gastón y un italiano que hablaba muy bien en español, que era refugiado político. La secretaria le convenció para que se hiciera pasar por el Cónsul, que ya había dejado Budapest. El hombre acompañó a György Bárdos y consiguió que aplazara una redada, que posteriormente sería suspendida. [...]"*

El italiano, al que aludía Anna Vándor, era Giorgio Perlasca al que Sanz Briz protegía tras su participa-

szerencse volt ez az egész család számára – mivelhogy madame Tourné a család barátja volt. Igen jól ismertem őt, és fiát, Gastont is – később, a háború után, Párizsba emigráltak, ahol meglátogattam őket. Minthogy ő titkárnóként dolgozott a Nagykövetségen, és mi tudtuk, hogy a spanyolok kiállítanak menleveleket, így hát mi is kértünk... [...]"

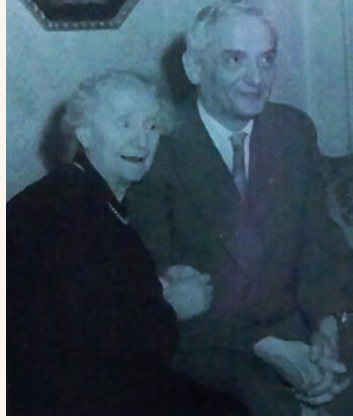
Vándor Anna túlélő beszámolója egy másik részletet ismertet a Nagykövetség védő szerepéről:

„ [...] Mi a megmenekülésünket Bárdos György ügyvédnek köszönhetjük, aki a házunkban portás volt. Ő nyilaskeresztesnek öltözött, és hajnali négykor így szaladt el a Követségre. Ott találta Madame Tournét, a titkárnőt, a fiát, Gastont, és egy olaszt, aki nagyon jól beszélt spanyolul, és aki politikai menekült volt. A titkárnő meggyőzte őt, hogy csináljon úgy, mintha ő lenne a konzul, mert a konzul maga már elhagyta Budapestet. Ez az ember elkísérte Bárdos Györgyöt és sikerült elérnie, hogy elhalasszák a razziát, őt, arra aztán később sem került sor. [...]"

Az olasz, akit Vándor Anna említ, Giorgio Perlasca volt, aki a spanyol polgárháborúban való részvétele miatt kapot védelmet a Sanz Briz vezette Követségen, de semmilyen hivatalos megbízatása nem volt.

▲ **Zoltán Farkas.**

▲ **Elisabeth Tourné, Gaston Tourné.**

▲ **Giorgio Perlasca.**

ción en la Guerra Civil española y, que no tenía ninguna vinculación formal con la Legación española.

La Sra. Tourné fue la secretaria de la Legación y su hijo Gaston trabajaba como conductor-ordenanza. Otro veterano empleado fue el abogado Zoltán Farkas, casado con una baronesa, que además del húngaro dominaba el español, el francés y el alemán. Son muchos los testimonios que acreditan su presencia a la hora de apoyar las gestiones de Sanz Briz a la hora de interceder en la defensa de judíos a los que la Legación Española había otorgado documentación. Él murió víctima de una granada en enero de 1945 en el mismo patio de la Legación, donde fue enterrado.

Tourné asszony a követségi titkárnő volt, fia pedig gépkocsivezető, karbantartói munkákat végzett.

A másik hosszú idő óta a követségen dolgozó alkalmazott Farkas Zoltán magyar ügyvéd volt, aki egy bárónőt vett el, és aki spanyolul, franciául és németül is beszélt. Sok történet számol be arról, hogy mennyire fontos volt jelenléte Sanz Briz ügyeinek támogatásában, amikor azon zsidó emberek érdekében kellett eljárni, akik számára a spanyol követség iratokat állított ki. Őt egyébként 1945 januárjában a Követség udvarán érte halálos gránáttalálat, és átmenetileg ott is temették el.

▲ **El Puente de las Cadenas destruido, febrero 1945.**
A felrobbantott Láncíd, 1945 február.

László Szamosi y Ottó Komoly, ambos de origen judío, originalmente trabajaban con la Cruz Roja pero más adelante se incorporaron en la Legación española. Komoly fue nada menos que el Presidente de la Asociación Sionista en Hungría. Con pasaportes diplomáticos españoles pudieron circular libremente en la ciudad y salvar a un gran número de personas poniéndoles bajo protección española.

Szamosi László és Komoly Ottó, mindketten zsidó származásúak, eredetileg a Vöröskeresztnél dolgoztak, de később a Spanyol Követség csapatához csatlakoztak. Komoly a Magyar Cionista Szövetség elnöke is volt. Spanyol diplomata útlevelükkel szabadon közlekedhettek a városban és sokakat mentettek meg azzal, hogy spanyol védelem alá vonták őket.

Las potencias neutrales, los salvoconductos y las casas protegidas

La ocupación de Hungría por parte del ejército alemán el 19 de marzo de 1944 provocó la deportación sistemática y progresiva (entre 2 y 3 trenes diarios hacia los campos de exterminio) de la mayor parte de la población judía residente en núcleos rurales. Esta deportación masiva empezó a incluir a los judíos residentes en Budapest en el mes de junio.

Después de que casi medio millón de personas fueran trasladadas a los campos de Auschwitz-Birkenau, el Gobernador Horthy decidió suspender las deportaciones.

El 15 de octubre de 1944 Horthy alcanzó con los aliados un armisticio para Hungría pero las tropas alemanas, asistidas por los grupos paramilitares pronazis de las Cruces Flechadas húngaras, rodearon su residencia. Su hijo fue secuestrado por una unidad de las SS y el Regente húngaro fue forzado a ordenar la dimisión del Primer Ministro y nombrar, en su lugar, al líder del partido de las Cruces Flechadas, Ferenc Szálasi.

A semleges hatalmak, a menlevelek és a védett házak

Az 1944. március 19-i német megszállás a vidéken élő zsidó lakosság nagy részének folyamatos deportálását jelentette (naponta 2-3 vonat indult útnak a megsemmisítő táborok felé). Ez a tömeges deportálás a budapesti zsidóságot június körül érte el.

Horthy kormányzó félmillió ember Auschwitz-ba szállítását követően a deportálások felfüggesztéséről döntött.

1944. október 15-én fegyverszünetet kívánt kötni a szövetséges hatalmakkal, de a német csapatok és nyilas fegyveresek körülzárták a Rezidenciáját és – miután fiát egy SS különítmény elrabolta – arra kényszerítették, hogy lemondassa a kormányt és a Nyilaskeresztes Párt vezetőjét, Szálasi Ferencet nevezze ki miniszterelnöknek.

Hogy elnyerje a semleges államok elismerését és meggátolja a főváros szőnyegbombázását, Szálasi

Para granjearse el reconocimiento de los Estados neutrales y evitar el bombardeo de la capital por parte de los aliados, Szálasi redujo la frecuencia de las deportaciones a los campos, pero ello no disminuyó la amenaza que se cernía sobre el resto de la población judía, concentrada en las ciudades. A la vista de los hechos, los representantes de las potencias acreditadas en Budapest se dirigieron al gobierno de Hungría con un Memorando redactado en los siguientes términos:

"[...] Tras el 15 de octubre, el nuevo gobierno húngaro y Su Excelencia el Sr. Szálasi hicieron declaraciones solemnes y categóricas asegurando que no continuarían las deportaciones y que no se enviaría a los judíos a la muerte. A pesar de estas declaraciones, los representantes de las potencias neutrales disponen de fuentes de información absolutamente fidedignas sobre la nueva decisión de apoyar agresivamente la deportación de todos los judíos, siendo el mundo entero testigo de infinitas brutalidades (niños arrebatados a sus madres, personas mayores y enfermas obligadas a pasar las noches a la intemperie, bajo la lluvia o en las naves de la fábrica de ladrillos; hombres y mujeres privados de alimentos durante días, miles y miles de personas hacinadas

leallította a deportálásokat a táborokba, de ezzel a főleg a városokban tömörülő még megmaradt magyar zsidóságra nehezedő nyomás és veszély nem csökkent. Ezen körülmény ismeretében a Budapestre akkreditált követségekkel rendelkező országok számára is nyilvánvalóvá vált, hogy nem nézhetik tétlenül az eseményeket, és memorandumban fordultak Magyarország kormányához, mely így szólt:

„[...] Október 15-ét követően az új magyar kormány, és őexcellenciája, Szálasi úr ünnepélyes és kategorikus nyilatkozatokat tettek arra vonatkozólag, hogy a deportálások nem folytatódnak majd, és nem fogják a zsidókat a halálba küldeni. Ezen nyilatkozatok ellenére, a semleges hatalmak képviselői abszolút megbízható forrásokból származó hírekkel rendelkeznek arról, hogy új döntés alapján a teljes zsidó lakosság agresszív deportálása zajlik, mely végtelen kegyetlenségnek az egész világ tanúja (gyermekeket szakítanak el anyjuktól, idős és beteg embereket kényszerítenek arra, hogy hidegben, esőben éjszakákat töltsenek a szabad ég alatt vagy a téglagyár épületében. Férfiak és nők napokig nem kapnak enni, ezek szoronganak egy gyárépületben, a nőket megerőszoalják, a férfiakat magyarázat

en una fábrica, mujeres violadas, hombres fusilados arbitrariamente, etc.). Dicen ahora lo mismo que dijeron en verano: no se trata de deportación sino de trabajos forzados que deben ser realizados en el extranjero. Pero los representantes de las potencias neutrales son conscientes de la horrible realidad que estas palabras entrañan para esas desgraciadas personas. Basta sólo con pensar en los niños, ancianos y enfermos expulsados de sus casas así como en las atrocidades y brutalidades a las que están siendo sometidos durante las deportaciones para poder intuir el trágico desenlace de este éxodo [...].”

Las Embajadas de los países neutrales – España, Portugal, Santa Sede, Suecia y Suiza – se movilizaron y comenzaron a expedir documentos de protección, cartas, salvoconductos, pasaportes individuales y colectivos, fuesen regulares o provisionales. Empezaron a acoger a los perseguidos en los edificios de sus Embajadas, en otros edificios propiedad de las mismas o también en casas alquiladas con el fin de dar cobijo a sus respectivos protegidos.

Las personas protegidas por los diplomáticos suizos, suecos y españoles estaban alojadas en las casas del llamado “gueto internacional”. Casi todos los super-

nélkül agyonlövik stb) és most ugyanazt mondják, mint tették azt akkor nyáron: hogy nem deportálásról van szó, hanem kényszermunkáról, amelyeket külföldön kell végezni. De a semleges hatalmak képviselői tudatában vannak a szörnyűséges igazságnak, amelyeket ezek a szavak ezen szerencsétlen emberek számára jelentenek. Elég csupán a gyermekekre, idősekre és betegekre gondolni, akiket elhurcoltak otthonaikból, és azokra a kegyetlenkedésekre, amelyeknek ki vannak téve a deportálások alatt, hogy sejtessük ezen exodus tragikus végkifejletét [...].”

A semleges hatalmak követségei – Spanyolország, Portugália, a Szentszék, Svédország és Svájc – ezt követően akcióba léptek és megkezdték a védiratok kiállítását, (oltalomlevelek, egyéni és kollektív, állandó és ideiglenes útlevelek) sőt, követségeik épületeibe, a követségek tulajdonában lévő más épületekbe, vagy erre a célra bérelt házakba menekülteket fogadtak be, ahol pártfogoltjaikat védelmezték.

A svájci, svéd, és spanyol képviselők által védett személyek az úgynevezett “nemzetközi gettó” területén álló házakban kaptak elszállásolást.

vivientes señalan que los ocupantes de los edificios bajo protección española, dada la simpatía que el Gobierno húngaro tenía por el régimen del general Franco, disfrutaban de mayor seguridad que los protegidos suecos o suizos, cuyas casas eran frecuentemente objeto de redadas por parte de los militantes de las Cruces Flechadas, que sacaban a los judíos de ellas para fusilarlos a orillas del Danubio.

Además, las casas españolas gozaban de mayor respeto gracias al refinado tacto diplomático de Sanz Briz. Después de la toma del poder por los Cruces Flechadas, Ángel Sanz Briz realizó una visita de cortesía al nuevo gobernador de Budapest. A diferencia de otros diplomáticos, él no lo hizo con la intención

Majdnem mindegyik túlélő arról számolt be, hogy a spanyol házakban élők – a nyilasok a Franco-kormány iránti szimpátiájának köszönhetően – nagyobb biztonságban érezhették magukat, mint a svájci vagy svéd házakban élők, amelyek gyakran szenvedtek támadást a nyilasoktól, akik nemegyszer kicibálták a zsidókat a Dunapartra, hogy a folyóba lőjék őket.

A spanyol házak Sanz Briz taktikus diplomáciai érzékének is köszönhették a védelmet. Amikor a nyilasok hatalomra kerültek Sanz Briz bemutatkozó látogatást tett az új budapesti parancsnoknál. A többi diplomatától eltérően, ő nem tiltakozott a zsidókkal szembeni bánásmód ellen, csupán tájékoztatást

de protestar contra el trato dispensado a los judíos sino sencillamente para obtener información. Durante el encuentro surgió el asunto de los padecimientos y la pobreza que sufría la población húngara de la Transilvania ocupada por las tropas rusas. Sanz Briz aprovechó esta información para enviar una carta a las autoridades húngaras (y con ella una cantidad considerable de dinero en efectivo) para ayudar a los habitantes de Transilvania.

A partir de ese momento, Sanz Briz contó con el apoyo del gobernador, que dio órdenes a sus milicianos para que respetaran los edificios identificados con placas en húngaro y alemán donde decía: "Edificio extraterritorial, bajo la protección de la Legación de España". Los Cruces Flechadas respetaron estas casas y si algún protegido era detenido, solía bastar con una llamada al gobernador para que fuera puesto en libertad y devuelto al edificio protegido por España.

Además de que las casas de Újlipótváros, Sanz Briz alojó a sus protegidos en los sótanos de la Legación y también en su propio hogar, una mansión alquilada al conde Zsigmond Széchenyi.

El personal de la Legación se encargaba de visitar

kért. A megbeszélés alkalmával felmerült az erdélyi magyarok az orosz csapatok előretörése során tapasztalt szenvedéseinek és szegénységének ügye. Sanz Briz ezt arra használta, hogy levelet írjon a hatóságoknak melyben tekintélyes összegű adomány küldött az erdélyi lakosság megsegítésére.

Ettől fogva Sanz Briz számíthatott a budapesti parancsnok támogatására, aki utasította a csapatait, hogy ne háborgassák a "Területen kívüli épület a Spanyol Követség oltalma alatt" magyar-német kétnyelvű felirattal ellátott házakat. A nyilasok elkerülték ezeket a házakat, és ha valamelyik lakóját esetleg mégis elkapták, általában elegendő volt egy telefonhívás a parancsnoknak, hogy az illetőt elengedjék, és visszatérhessen a spanyol védett házba.

Az újlipótvárosi házakon kívül Sanz Briz sokakat a Követség pincéjébe vagy saját rezidenciájára a Széchenyi Zsigmond gróftól bérelt villába is befogadott.

A követségi személyzet rendszeresen látogatta a "nemzetközi gettó" házait, hogy lássák, hogy minden rendben van-e, a csendőrök és a nyilasok

las casas del "gueto internacional" para comprobar si todo funcionaba bien y –sobre todo– para verificar si los Cruces Flechadas y gendarmes respetaban los edificios bajo protección española. También llevaban comida y combustible a los protegidos.

Cuando Sanz Briz recibió órdenes de abandonar Hungría al comenzar el Sitio de Budapest, el personal de la Legación decidió seguir con su labor humanitaria. Los testigos afirman que, al correrse la voz de la salida de Sanz Briz de Budapest, los gendarmes no tardaron en acudir a las casas españolas y sacar a los judíos refugiados en ellas. Con el personal ansioso por seguir salvando vidas, el mecanismo establecido por Sanz Briz siguió funcionando: la Señora Tourné seguía emitiendo salvoconductos y Farkas, con László Szamosi y Ottó Komoly, seguían defendiendo a los judíos dentro y fuera de las casas protegidas.

Pero la Legación, sin un diplomático al frente, necesitaba una figura de "jefe de misión" a los ojos de las autoridades húngaras. El personal consideró que la única persona que podía hacerse pasar por diplomático español era el italiano Giorgio (Jorge) Perlasca, por ser extranjero, estar alojado en la Legación, y porque a menudo acompañaba a Sanz Briz en sus

tiszeletben tartják-e a területen kívüliséget. A lakókat élelemmel és fűtőanyaggal is ellátták.

Amikor Sanz Briz utasítást kapott arra, hogy elhagyja Magyarországot, a követségi személyzet mindenképpen folytatni kívánta az embermentést. A tanúk arról számolnak be, hogy amint Sanz Briz távozásának híre ment a városban, a csendőrök azonnal megjelentek a spanyol házaknál, hogy a zsidókat elvigyék. A Sanz Briz által elindított gépezetet az embermentés iránt elkötelezett követségi munkatársak tovább működtették: Tourné asszony tovább készítette a védleveleket, Farkas Szamosi és Komoly tovább védelmezték a zsidókat a házakban és az utcákon.

A Követségnek azonban szüksége volt egy diplomatára, aki a magyar hatóságok szemében "misszióvezetőként" lép fel. A munkatársak úgy érezték, hogy egyetlen személy volt arra alkalmas, hogy spanyol diplomatának adja ki magát: az olasz Giorgio (Jorge) Perlasca, lévén a Követség épületében megszállt külföldi, aki gyakran elkísérte Sanz Brizt tevékenysége során; ezért aztán őt kiáltották ki "spanyol konzulnak".

gestiones. Decidieron empezar a llamarle “Cónsul de España” y así consiguieron alargar las actividades humanitarias iniciadas por Sanz Briz. Perlasca sobrevivió a la guerra y posteriormente fue reconocida su contribución al trabajo de Sanz Briz para salvar a más de 5.200 vidas por parte de la Legación de España en Budapest.

Las casas protegidas por la Legación de España en 1944 fueron las siguientes:

- Szent István park 35.
- Pannónia utca 40.
- Pannónia utca 44.
- Pannónia utca 48.
- Pannónia utca 64.
- Návay Lajos (hoy Budai Nagy Antal) utca 4.
- Légrády Károly (hoy Balzac) utca 25.
- Légrády Károly (hoy Balzac) utca 35.
- Légrády Károly (hoy Balzac) utca 44.
- Phónix (hoy Raoul Wallenberg) utca 5.
- Sziget (hoy Radnóti Miklós) utca 40. (común con Suiza)

Perlasca túlélt a világháborút és később szintén elismerték embermentő munkáját, melyet a budapesti Spanyol Követségen, Ángel Sanz Brizzel közösen végzett, megmentve több mint 5200 ember életét.

Az 1944-ben a Spanyol Követség által védett házak listája a következő:

- Szent István park 35.
- Pannónia utca 40.
- Pannónia utca 44.
- Pannónia utca 48.
- Pannónia utca 64.
- Návay Lajos (ma Buday Nagy Antal) utca 4.
- Légrády Károly (ma Balzac) utca 25.
- Légrády Károly (ma Balzac) utca 35.
- Légrády Károly (ma Balzac) utca 44.
- Phónix (ma Raoul Wallenberg) utca 5.
- Sziget (ma Radnóti Miklós) utca 40. (spanyol-svájci közös oltalom)

Los Justos entre las Naciones

La idea de establecer un monumento para las víctimas del Holocausto, fue concebida durante la Segunda Guerra Mundial y se llevó a cabo después de la constitución del Estado de Israel. El nombre de la institución es Yad Vashem y proviene de las palabras del profeta Isaías: «Yo les haré lugar en Mi casa y dentro de Mis muros [...]. Les daré un nombre permanente [un “yad vashem”], que nunca será olvidado.».

El objetivo principal de Yad Vashem es perennizar la memoria de cada una de las seis millones de víctimas del Holocausto para recordarles ante las generaciones futuras, por medio de sus archivos, biblioteca, museos y a través del reconocimiento a los “Justos entre las Naciones”, un título concedido a aquellas personas no judías que en los tiempos del Holocausto salvaron a judíos.

La distinción se concede desde 1963 y a Ángel Sanz Briz se le otorgó en 1966.

A Világ Igazai

Az elképzelés hogy a Holokauszt áldozatainak emléket állítsanak, a II. Világháború alatt született és Izrael Állam alapítását követően valósult meg. Az intézmény elnevezése Yad Vashem és Ézsaiás próféta szavaiból ered: «Adok nékik Házamban és Falaimon belül helyet [...]. örök nevet adok nékik, [helyet és nevet, azaz „yad vashem”], a mely soha el nem vész.».

A Yad Vashem fő célkitűzése az hogy levéltári, könyvtári és múzeumi dokumentumai és a “Világ Igazai” elismerés segítségével a Holokauszt hatmillió áldozata mindegyikének emléket állítson és emlékeztesse az eljövendő nemzedékeket. A “Világ Igazai” kitüntetésben olyan nem zsidó emberek részesülnek, akik a Holokauszt alatt zsidók életét mentették meg.

A kitüntetést 1963 óta ítélik oda, és Ángel Sanz Briz 1966-ban kapta meg.

Giorgio Perlasca szintén részesült e tisztességben, mint

Giorgio Perlasca también recibió este honor, y al igual que él, accedieron algunas destacadas personalidades extranjeras como Raoul Wallenberg, Friedrich Born, Carl Lutz, Angelo Rotta, Henrik Slawik, y tantos otros a los que se les reconoce el papel fundamental que jugaron para poner a salvo a miles de judíos durante el Holocausto en Hungría.

ahogy más kiemelt külföldi személyiségek is, például Raoul Wallenberg, Friedrich Born, Carl Lutz, Angelo Rotta, Henrik Slawik, és sokan mások, akik alapvető szerepet játszottak a magyarországi Holokauszt által üldözött zsidók ezreinek megmentésében.

Actos de Homenaje en Hungría

Durante muchos años, la figura y la labor humanitaria de Ángel Sanz Briz fueron desconocidas. En España, el Gobierno no consideraba entonces oportuno hablar de la contribución de diplomáticos españoles a la salvación de vidas humanas durante la Segunda Guerra Mundial. Primero, por falta de interés y, posteriormente, cuando España estableció estrechas relaciones políticas con el mundo árabe, por considerarlo contraproducente.

En Hungría tampoco se le conocía públicamente, aunque sí se conocía la labor de personas como el sueco Wallenberg.

Los salvados por el diplomático español prestaron testimonio de su experiencia ante organizaciones civiles y oficiales de Israel. Así, el primer reconocimiento a la labor de Ángel Sanz Briz llegó desde Jerusalén: el 18 de octubre de 1966 el Instituto Yad Vashem le otorgó el título de “Justo entre las Naciones”. El Ministerio de Exteriores español le denegó entonces la autorización para recibirlo y él, como

Megemlékezések Magyarországon

Sok éven át Ángel Sanz Briz embermentő munkássága ismeretlen volt a világ előtt. Spanyolországban a kormány nem tartotta megfelelőnek a pillanatot, hogy a spanyol diplomaták által, a második világháború idején végzett embermentő tevékenységről említett tegyen. Először mivel nem tartották fontosnak, később pedig – amikor Spanyolország megerősítette kapcsolatait az arab országokkal – kifejezetten alkalmatlannak érezték a pillanatot.

Magyarországon sem ismerték őt sokan, bár nem voltak teljesen ismeretlenek az embermentők, mint például a svéd Raoul Wallenberg.

A spanyol diplomata közbelépése által megmenekültek természetesen tanúságot tettek arról izraeli hivatalos és civil szervezetek előtt, így az első elismerés Izraelből érkezik 1966 október 18-án, amikor a jeruzsálemi Jad Vasem Intézet a “Világ Igaza” kitüntetését adományozza neki. A spanyol Külügyminisztérium azonban megtagadta az engedélyt, hogy az elismerést átvegye, és Sanz

▲ **Placa conmemorativa en el edificio de la Embajada de España en Budapest .
Emléktábla a budapesti Spanyol Nagykövetség épületének falán.**

profesional disciplinado, no volvió a mencionarlo, ni siquiera a sus familiares. Ellos sólo se enteraron de la concesión, cuando Yad Vashem les contactó en 1991 pidiendo que la viuda, Doña Adela Quijano, recibiera

Briz fegyelmezett diplomataként sosem tett róla említést, még a saját családjában sem. A család csak a diplomata halála után értesült a kitüntetésről, amikor 1991-ben az Intézet kapcsolatba lépett velük

la distinción en nombre de su difunto marido.

16 de octubre de 1994 – Primer acto de homenaje dedicado a la memoria de Ángel Sanz Briz en Hungría, celebrado cuatro años después del cambio de régimen húngaro. La Asociación de Comunidades Judías y el Comité de Conmemoración del Holocausto, en colaboración con la Embajada de España en Budapest, con el Embajador Pablo Benavides al frente, organizaron un evento en el que se inauguró la placa que se encuentra en la fachada del edificio de Szent István park 35. En la inauguración, con motivo del 50 aniversario de la gesta de Sanz Briz, estuvieron presentes el Presidente de la República de Hungría, Dr. Árpád Göncz, el Ministro de Asuntos Exteriores de España D. Javier Solana, la viuda del diplomático zaragozano, Doña Adela Quijano y miembros de la familia, entre ellos su hija Adela, nacida en Budapest en 1944. Además de los organizadores, participaron, representantes de instituciones judías húngaras y supervivientes del Holocausto salvados por la protección y/o los documentos emitidos por la Legación de España. En su discurso, el Ministro Solana afirmó que la actitud de Sanz Briz “...fue más allá del simple deber. Interpretó generosamente las instrucciones, extendió salvoconductos, primero a

és felkérte az özvegyét Adela Quijano-t, hogy elhunyt férje nevében vegye át azt.

1994. október 16. – Csupán négy évvel a magyar rendszerváltást követően, ezen a napon kerül sor az első Ángel Sanz Briznek szentelt megemlékezésre. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a Holokauszt Emlékbizottság, a Pablo Benavides nagykövet vezette Spanyol Nagykövetséggel együttműködésben rendezték a megemlékezést, melynek keretében felavatták a Szent István park 35. számú ház homlokzatán elhelyezett emléktáblát. Az avatási ünnepségen, az embermentés 50. évfordulója alkalmából jelen volt Dr. Göncz Árpád köztársasági elnök, Javier Solana spanyol külügyminiszter, Ángel Sanz Briz özvegye, a család további tagjai, köztük az 1944-ben Budapesten született Adela. Jelen voltak még a különböző zsidó szervezetek képviselői, a Holokauszt túlélői, köztük többen, akik a Spanyol Követség védelmének és az általa kibocsátott iratoknak köszönhették életüket. Beszédében, Solana miniszter kijelentette, hogy Sanz Briz magatartása “túllépett az egyszerű kötelességteljesítésen. Lazán értelmezte az utasításokat, védleveleket bocsátott ki először a családtagoknak, majd később mindenkinek, akinek védelemre volt szüksége, mindenkinek, aki

los familiares, después a todos los judíos que necesitaban protección, a todos los que corrían peligro de muerte.”

Tras la inauguración del Instituto Cervantes en 2004 se organizaron allí algunas charlas. En su Visita de Estado en 2007, S.M. el Rey D. Juan Carlos se refirió a la gesta de Ángel Sanz Briz en su discurso pronunciado en el pleno de la Asamblea Nacional de Hungría. Un fragmento del discurso se puede leer hoy, en dos idiomas, en la placa que se inauguró el 27 de octubre de 2008 en la fachada del Palacio Hatvany-Deutsch, sede de la Embajada de España desde 1920 y donde Ángel Sanz Briz trabajó durante su misión en Budapest. La inauguración fue seguida de un concierto de música sefardí en la Residencia y un acto académico en el Instituto Cervantes.

Gracias a la tenacidad y a los esfuerzos del Embajador José Ángel López Jorin, el Ayuntamiento dedicó una Avenida a la memoria de Ángel Sanz Briz en el distrito III de Budapest. Se trata del tramo inicial del muelle de Buda, que la capital magiar ha dedicado en toda su extensión a salvadores de judíos húngaros e internacionales.

életveszélybe került.”

A Cervantes Intézet 2004-ben történt megnyitása után, rendezett néhány előadást a témában. 2007-ben, I. János Károly Király hivatalos magyarországi látogatása alkalmával, az Országgyűlés falai között tett említést Ángel Sanz Briz embermentő tevékenységéről. Ennek a beszédnek egy idevágó részlete ma is olvasható spanyolul és magyarul azon az emléktáblán, melyet 2008-ban avattunk fel a Spanyol Nagykövetségnek 1920 óta otthont adó Hatvany-Deutsch Palota homlokzatán. Az avatási ünnepséget egy sefárd zenei koncert követte a Rezidencián, illetve egy előadás a Cervantes Intézetben.

José Ángel López Jorin nagykövet úr eltökéltségének és erőfeszítéseinek köszönhetően, a Budapesti Közgyűlés egy utcát szentelt Ángel Sanz Briz emlékének a főváros III. kerületében. Az utca a budai alsó rakpart legészakibb szakasza, mely kizárólag magyar és külföldi embermentők nevét viseli.

2015. október 16 - án, egy ünnepélyes szertartás keretében Tarlós István főpolgármester és Ignacio Ybáñez Külügyi Államtitkár közösen avatták fel az Ángel Sanz Briz utat, valamint az elején felállított

16 de octubre de 2015 – En un acto solemne, el Alcalde de Budapest, István Tarlós y el Secretario de Estado de Asuntos Exteriores, Ignacio Ybáñez, inauguraron la Avenida Ángel Sanz Briz y el monumento dedicado a su memoria, obra del artista Krisztián Máthé y generosa donación de la empresa GESTAMP. La familia Sanz Briz estuvo representada por más de 45 personas y durante su estancia en Budapest concedieron entrevistas a los medios de comunicación. Por la tarde, la pianista Cristina Jáuregui ofreció un concierto en la prestigiosa Academia Liszt de Budapest. En la Semana del Cine Español del año 2015, la película de clausura fue el documental “La Encrucijada de Sanz Briz” de José Alejandro González Baztán. Un año más tarde, el 16 de octubre de 2016, con motivo del 50º aniversario de la concesión del título Justo entre las Naciones a Ángel Sanz Briz por el Instituto Yad Vashem, en el marco del proyecto “Murales por la Libertad”, el artista español Okuda San Miguel realizó un mural en homenaje a Ángel Sanz Briz en la fachada del edificio de Dob u. 4. A la inauguración, además del artista, asistieron autoridades, supervivientes y representantes de las comunidades judías.

La Embajada de España, en colaboración con el Ins-

emlékművet, mely Máthé Krisztián szobrászművész alkotása és a GESTAMP Magyarország nagylelkű adományának köszönhetően valósult meg. A Sanz Briz családot több mint 45 fős küldöttség képviselte, és budapesti tartózkodásuk alatt számos interjú adtak a media képviselőinek. Este Cristina Jauregui spanyol zongoraművész adott koncertje zárta a rendezvénysorozatot a Zeneakadémián. Ezen kívül, a Spanyol Filmhét záróeseményeként levetítettük Alejandro González Baztán “Sanz Briz keresztútja” című dokumentumfilmjét. Egy évvel később, a Világ Igaza kitüntetés odaítélésének 50. évfordulóján, 2016. október 16-án a Dob utca 4 tűzfalára Okuda San Miguel graffitiművész készített egy festményt Ángel Sanz Briz emlékére, a “Falfestmények a Szabadságért” program keretében. Az avatáson a művészen kívül jelen voltak a hatóságok, a zsidó szervezetek képviselői valamint néhány Holokauszt-túlélő és leszármazottaik.

A Spanyol Nagykövetség a Cervantes Intézettel együttműködve elkészített egy 11 panelből álló vándorkiállítást a spanyol diplomata embermentő tevékenységéről. A kiállítást elvittük az összes magyarországi magyar-spanyol kéttannyelvű gimnáziumba, több egyetemre, számos kulturális

▲ **Inauguración del monumento dedicado a la memoria de Ángel Sanz Briz.**
Ángel Sanz Briz emlékére állított emlékmű felavatása.

tituto Cervantes en Budapest, ha creado una exposición itinerante de 11 paneles bilingües que explican la gesta del diplomático español. Esta exposición ha visitado todos los institutos bilingües húngaro-españoles en Hungría, así como varias universidades, centros de cultura y festivales. El Embajador José Ángel López Jorriin subrayó siempre en sus discursos que es imprescindible recordar, para asegurar que estos acontecimientos nunca se repitan. “Ángel Sanz Briz, guiado por su conciencia, supo hacer

központba és fesztiválra. José Ángel López Jorriin nagykövet úr megnyitó beszédében minden alkalommal aláhúzta, hogy elkerülhetetlen emlékezni annak érdekében, hogy a szörnyűséges történetek soha ne ismétlődjenek meg; “Ángel Sanz Briz a lelkiismerete indíttatására képes volt szembenézni ezen sötét idők kihívásaival, sokak életét megmentve és követendő példát állítva ezzel mindannyiunknak.” 2018 óta koszorúzás helyett a Sanz Briz napot egy juharfa ültetésével ünnepeljük az óbudai emlékmű

frente a los retos de aquellos tiempos oscuros y salvó muchas vidas, dándonos un ejemplo a seguir.”

Desde 2018, cada año se recuerda el Día Sanz Briz plantando un arce junto al monumento situado en la Avenida Ángel Sanz Briz. En palabras de la Embajadora Anunciada Fernández de Córdoba, la idea es que con el paso del tiempo se convierta en el Bosque de la Paz y la Memoria.

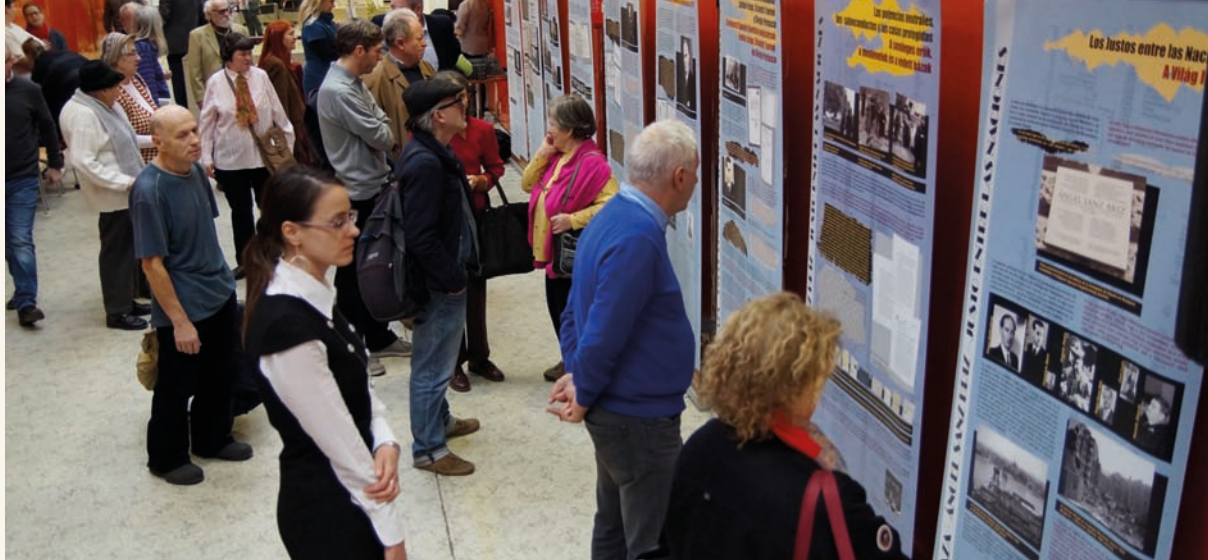
En 2020 se cumplen varios aniversarios (110 años del nacimiento y 40 del fallecimiento de Sanz Briz, así como 75 años del fin de la Segunda Guerra Mundial) y ello requiere una conmemoración más señalada. Por eso, la Embajadora Anunciada Fernández de Córdoba se ha reunido con los Alcaldes del Distrito III, donde se encuentra la Avenida Sanz Briz, del Distrito XIII, donde se hallan las casas que fueron protegidas por la Legación de España y del Distrito VI donde se halla la Embajada, para solicitar su apoyo y colaboración en esta conmemoración.

En septiembre se presentará la “Ruta Sanz Briz”, itinerario que lleva a visitar las casas protegidas, placas y monumento dedicados a la memoria del diplomático zaragozano, los “lugares Sanz Briz de Budapest”. En octubre de 2020, en colaboración con el Ayun-

szomszédságában. Anunciada Fernández de Córdoba nagykövet asszony szeretné, hogy az ünnepség így idővel a béke és megemlékezés ligetévé válhasson.

A 2020-as esztendő ismét különleges ünnepséért kiált, hiszen több évforduló is sorra kerül az idén: Sanz Briz születésének 110., halálának 40. és a második világháború végének 75. évfordulója. Ezért Anunciada Fernández de Córdoba nagykövet asszony találkozott a Sanz Briz útnak otthont adó III. kerületi, valamint a védett házakat helyet adó XIII. kerületi polgármesterekkel, hogy támogatásukat és együttműködésüket kérje egy méltó megemlékezéshez.

Így szeptemberben bemutatjuk a “Sanz Briz Séta” útvonalát, mely az érdeklődőt elkalauzolja a budapesti “Sanz Briz-helyekre”: a védett házakhoz, az emléktáblákhoz, és a emlékműhöz a Sanz Briz úton. 2020. októberében a XIII. Önkormányzattal közösen az egyik védett ház homlokzatán emléktáblát avat fel Tóth József polgármester úr és nagykövet asszony. A III. kerületi Önkormányzattal együttműködésben újulhatott meg ez a kétnyelvű tájékoztató füzet, melyet eljuttatunk a III., VI. és XIII. kerületi diákokhoz.

▲ **Exposición itinerante sobre Ángel Sanz Briz.**
Ángel Sanz Briz vándorkiállítás.

tamiento del Distrito XIII, la Embajada colocará una placa en la fachada de una de las Casas Protegidas, que será inaugurada por el Alcalde y por la Embajadora de España. En colaboración con el Ayuntamiento del Distrito III, se ha revisado, corregido y reeditado este folleto informativo bilingüe que se entregará a estudiantes de colegios e institutos en los distritos III, VI y XIII de Budapest.

* Los textos en cursiva son citas de testimonios de supervivientes o documentos oficiales. / * A dőlt betűs szövegek Holokauszt túlélők tanúságtételeiből, hivatalos dokumentumokból vett idézetek.

El texto del folleto se basa en las investigaciones de varios años de la Dra. Erzsébet Dobos dedicada a la vida y labor de Ángel Sanz Briz. / A füzet szövege Dr. Dobos Erzsébet Ángel Sanz Briz életével és munkásságával kapcsolatban végzett, sok éves kutatásán alapszik.

La Embajada de España agradece la colaboración de: Ayuntamiento de Budapest Distrito III, MAEUC y AECID. / A Spanyol Nagykövetség hálás a közreműködő partnereinek: Budapest III. kerület Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata, Spanyolország Külügy-, Európai Unió és Együttműködési Minisztériuma, Spanyolország Nemzetközi Együttműködési és Fejlesztési Hivatala.

© Edición AECID, Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo

publicaciones@aecid.es

Catálogo general de publicaciones oficiales de la Administración General del Estado. <https://publicacionesoficiales.boe.es>

NIPO en línea: 108-20-037-4

NIPO papel: 108-20-036-9

Depósito Legal: M-20653-2020

Diseño e imprenta: Dirección General de Comunicación e Información Diplomática / www.nolsom.com

Esta publicación ha sido posible gracias a la Cooperación Española a través de la Agencia de Cooperación Internacional para el Desarrollo (AECID). El contenido de la misma no refleja necesariamente la postura de la AECID.

SPANYOL
NAGYKÖVETSÉG
BUDAPEST

cooperación
española

**Instituto
Cervantes**
Budapest